

Zó slim en dan toch problemen?

Veel scholen hebben inmiddels aandacht voor hoogbegaafde leerlingen. Voor hoogbegaafde studenten is nog nauwelijks aandacht. Wij menen dat die er wel zou moeten zijn. Hoogbegaafd zijn is mooi, maar leidt niet altijd vanzelf tot goede studieprestaties of tot een gelukkig leven. Ook zien we nogal eens studievertraging of uitval ontstaan die te voorkómen zou zijn wanneer zowel de hoogbegaafde student als diens omgeving meer kennis van en aandacht heeft voor de kenmerken en behoeften van de hoogbegaafde. Ontbrekende kennis kan leiden tot frustratie bij de student maar ook bij de docent. Hoewel er nog niet veel wetenschappelijke gegevens over deze doelgroep zijn, kunnen we op basis van praktijkervaringen toch informatie en een aantal adviezen geven die voor docenten en studieadviseurs in het WO en HBO van belang zijn.

Wat is hoogbegaafdheid?

In de vele definities die bestaan komt naast andere kenmerken altijd het hebben van een hoge intelligentie voor. Bij het IHBV hanteren we de omschrijving die in 2008 via een Delphi studie door een panel van twintig Nederlandse deskundigen is opgesteld:

Een snelle en slimme denker, die complexe zaken aankan. Autonoom, nieuwsgierig en gedreven van aard. Een sensitief en emotioneel mens, intens levend. Hij of zij schept plezier in creëren.

Kooijman-van Thiel, M. (red.) 2008

Er zijn verschillende factoren die maken dat niet alle hoogbegaafden goede studieprestaties laten zien en/of gelukkig zijn. We bespreken er enkele.

Anders zijn

Veel hoogbegaafden voelen zich al jong 'anders'. Dit heeft o.a. te maken met hun snelle denken en hun manier van waarnemen en analyseren. Wanneer zij of hun ouders niet weten dat het om hoogbegaafdheid gaat, dan kan dat leiden tot een gevoel van vervreemding, eenzaamheid en soms tot psychische problemen. Voor hoogbegaafden kan het moeilijk zijn om vrienden te vinden met wie ze op hun eigen ontwikkelingsniveau kunnen praten.

Leren (en) studeren

Een hoogbegaafde die met een studie begint, heeft daar vaak (te) hoge verwachtingen van. Misschien is het aandeel hoogbegaafden (studenten, docenten) in het WO en mogelijk ook in het HBO wel hoger dan gemiddeld in het voortgezet onderwijs, maar ook daar zijn ze de uitzonderingen. Daarnaast hebben hoogbegaafden vaak een andere leerstijl dan gemiddeld (Van de Ven & Nauta, 2012): ze hebben vooral behoefte aan inzicht en verdieping. Reproductie vinden ze vaak lastig, terwijl ze wel graag leren op basis van inzicht. Ze hebben niet altijd voldoende effectieve studievaardigheden en metacognitieve vaardigheden ontwikkeld (Veenman, 2012). Net als anderen kunnen hoogbegaafden last hebben van faalangst, en kunnen ze psychische problemen ontwikkelen. Eventuele dyslexie en dyscalculie kunnen door hoogbegaafdheid lange tijd gemaskeerd zijn, en pas in een studie die hogere eisen stelt tot problemen leiden.

Herkennen van hoogbegaafdheid

Het herkennen van hoogbegaafdheid is niet altijd gemakkelijk. Een deel van de hoogbegaafde studenten weet het al van zichzelf. Soms schamen ze zich ervoor om hun hoogbegaafdheid te noemen bij docenten en studieadviseurs want er wordt soms met vooroordelen op gereageerd. Er kunnen zelftwijfels ontstaan als het studeren niet 'vanzelf' gaat en de resultaten slechter zijn dan de hoogbegaafde voorheen gewend was. Hoogbegaafde studenten die het niet van zichzelf weten en hulp zoeken, worden zelden op het idee gebracht dat hun (studie)problemen met hoogbegaafdheid te maken kunnen hebben. Uit de praktijk weten we dat de volgende gedachten nogal eens voorkomen bij hoogbegaafde studenten (Nauta & Heldens, 2012). Deze gedachten zijn zeker geen bewijs voor hoogbegaafdheid, ze zijn een indicatie om dit nader te verkennen.

- Ik had veel meer verwacht van mijn studie, is dit het nu?
- Ik zou veel meer verdieping willen, waarom is die er niet?
- Waarom mag ik mijn vragen niet stellen?
- Hoe kan het dat de professor/docent mij bedreigend vindt?
- Is deze professor/docent misschien dom?
- Waarom voel ik me anders dan andere studenten?
- Ik voel me onzeker over mijn capaciteiten; waarom?
- Waarom haal ik tentamens niet, terwijl ik de stof wel beheers?
- Waarom stellen ze bij tentamens zulke domme vragen?
- Waarom heb ik zo'n moeite met keuzes maken?
- Waarom heb ik geen motivatie om deze studie af te ronden?

Aanbevelingen

- Denk bij studenten met studie- of andere problemen aan eventuele hoogbegaafdheid, ook al geven de prestaties daar niet meteen aanleiding toe.
- Ook voor studenten herkenbare verhalen en tips over het omgaan met hun talenten en eventuele problemen zijn te vinden in het boek 'Hoogbegaafde pubers onderweg naar hun toekomst' (Breedijk & Nauta, 2012).
- Eventuele leer- en/of studieproblemen dienen goed in beeld gebracht en gericht aangepakt te worden. Denk daarbij ook aan het leren omgaan met faalangst en het aanleren van metacognitieve vaardigheden, zoals planning en zelfreflectie op de wijze van studeren.
- Voor sommige hoogbegaafde studenten zijn de bestaande *honours programs* geschikt, voor anderen niet. Verken met de student waar deze zelf behoefte aan heeft, b.v. extra vakken of een andere studie. Ook buiten het onderwijs is verdieping te vinden, bijv. in muziek of vrijwilligerswerk.
- Sommige hoogbegaafden voelen zich prettiger in een algemenere basisopleiding, zoals een aantal hogescholen en University Colleges die bieden, waardoor zij hun specifiekere keuze dan een poos kunnen uitstellen.
- Wanneer een hoogbegaafde student hulp zoekt vanwege psychische problemen, bevelen wij aan om in eerste instantie te denken aan coaching of counseling bij het leren omgaan met de eigen hoogbegaafdheid. Om kosten voor de student te vermijden, kan men ook verwijzen naar een psychotherapeut of psychiater met kennis van hoogbegaafdheid. Op www.ihbv.nl staat een actuele lijst van in hoogbegaafdheid gespecialiseerde coaches.
- Op HB-Forum.nl is een actieve club jongeren. In verschillende steden bestaan HB-café's (zie www.ihbv.nl). Er zijn Facebookgroepen, [peers2gather](https://www.facebook.com/peers2gather) en [Mensa](https://www.facebook.com/Mensa).

Referenties:

- Breedijk, J. & Nauta, N. Hoogbegaafde pubers onderweg naar hun toekomst. Amsterdam, Pearson, 2012.
- Kooijman - van Thiel, M.B.G M. (red). Hoogbegaafd. Dat zie je zó! Over zelfbeeld en imago van hoogbegaafden. Ede: OYA, 2008.
- Nauta N. & Heldens, L. Aandacht voor hoogbegaafde studenten. Modulair (Open Universiteit) 3 februari 2012, 8-9.
- Veenman, M. Metacognitie, 2012: www.iclon.leidenuniv.nl/vwo-wo/pre/nieuws/metacognitie.html
- Ven, R. van de Ven & Nauta, N. Hoogbegaafde Volwassenen en hun voorkeursleerlijn. Publicatie website IHBV. 2012.